

The Millie Arbesfeld
Midreshet Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Women

WWW.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

*Women and
Chanuka
Lighting*

Rabbi Mordechai Willig

יב' כסלו תש"ע • November 29, 2009

(1) תלמוד בבלי – מס' שבת (כג.)

והשתא דאמרינן הדלקה עושה מצוה, הדליקה חרש שוטה וקטן - לא עשה ולא כלום. אשה ודאי מדליקה, דאמר רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות בנר חנוכה, שאף הן היו באותו הנס. אמר רב ששת: אכסנאי חייב בנר חנוכה. אמר רבי זירא: מריש כי הוינא בי רב משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא. בתר דנסיבי איתתא אמינא: השתא ודאי לא צריכנא, דקא מדליקי עלי בגו ביתאי.

(2) שלחן ערוך – אורח חיים (תרעה:ג)

אשה מדלקת נר חנוכה, שאף היא חייבת בה; אבל אם הדליקה חרש שוטה וקטן, לא עשה כלום, ואע"פ שהניחה גדול; ויש מי שאומר בקטן שהגיע לחינוך, מותר. הגה: ולדידן דכל אחד מבני הבית מדליק בפ"ע, קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק ג"כ.

(3) משנה ברורה (שם)

(ט)...ועיין בתשובת עולת שמואל סימן ק"ה דלדידן שמדליקין כ"א בפ"ע מ"מ אשה אינה צריכה להדליק דהויין רק טפילות לאנשים ואם רוצים להדליק מברכות דהוי כשאר מ"ע שהזמן גרמא דיכולות לברך וכשאין האיש בבית תדליק האשה דהוי בת חיובא ובברכה ולא ידליק קטן וכדלקמיה... (יג) ויש מי שאומר וכו' - הנה לפי מה שסתם המחבר בסימן תרפ"ט ס"ב משמע דלמעשה אין לסמוך שיהיה הקטן יכול להוציא בהדלקתו לגדולים [אחרונים]:

(4) שלחן ערוך – אורח חיים (תרפט:ב)

וי"א אם האשה קוראה לעצמה מברכת: לשמוע מגילה, שאינה חייבת בקריאה (מרדכי פ"ק דמגילה).

(5) משנה ברורה (שם)

(ז)... דאפשר דאשה אינה חייבת בקריאה רק לשמוע וכדלקמיה ומקרי שאינה מחוייבת בדבר לגבי איש...

(6) ראבי"ה (סימן תקס"ט)

והא דאמר רבי יהושע בן לוי נשים חייבות במקרא מגילה פירושו לשמוע מקרא מגילה, ובהלכות גדולות גרס במשמע מגילה. ואמרינן בפרק שני דמגילה והלועז ששמע אשורית יצא והא לא ידעי מאי קאמרי, ומשני מידי דהוי אנשים ועמי הארץ, ומיהו יש לדחות דאי הווי ידעי הווי קרי. והא דאמרינן בשבת <בבמה מדליקין> אשה וודאי מדלקת דאמר רבי יהושע בן לוי נשים חייבות בנר חנוכה בדקתי בהלכות גדולות ולא פירש בה מידי, ולא ידענא בה אי בחדא [מ]חיתא איכא לפרושי אי לא, וכן נשים חייבות בארבע כוסות.

(7) שלחן ערוך – אורח חיים (תרעז:ג)

יש אומרים שאע"פ שמדליקין עליו בתוך ביתו, אם הוא במקום שאין בו ישראל מדליק בברכות. הגה: כי חייב לראות הנרות (מרדכי), וכן נוהגין; ואפי' אם הוא אצל יהודים ורואה הנרות, אם רוצה להחמיר על עצמו ולהדליק בפני עצמו, מדליק ומברך עליהם, וכן נוהגין (ת"ה ומהרי"ל בתשובת מהרי"ל ס' קמ"ה).

(8) ט"ז (שם)

(א) צריך לתת פרוט' לבע"ה כו' - בת"ה ס' ק"א כתב אכסנאי שהוא נשוי שרוצה להדליק בברכ' חוץ לביתו כ' גדול א' דרשאי לעשות כן דאע"ג דאמרי' בגמ' כיון דנסיבנ' אמינא השתא ודאי ל"צ היינו דלא מחויב אבל אי בעי מצי להדליק לא הוי ברכה לבטלה דהוה בכלל המהדרין. וגדול א' כתב שהואיל ולא צריך פטור נקרא הדיוט אם יעשה וכ"ש דהוי ברכה לבטלה כיון דלא אשכחן מהדרין זה בתלמוד ומסיק בת"ה דשפיר נקרא בכלל המהדרין דכי היכי שיש הידור בנר לכל א' בבית א' ה"נ יש הידור בנר לאיש ונר לאשתו בשני מקומות...

ורש"ל כ' בקיצור פסקיו וז"ל ואיש ואשתו בודאי מספיק להם נר א' ואכסנאי הנשוי אם אינו יודע שאשתו מדלקת עליו יכול להדליק ולברך אבל אם הוא יודע בכירור שהיא מדלקת עליו אין לו להדליק אם לא שהוא בבית יחידי משום הרואה ידליק אבל לא יברך והיכא שלא ידע שהיא הדליקה עליו ובא באותו לילה צריך לחזור ולהדליק ולברך לפי שחל עליו חובת חכמים אבל היכא שאינו רוצה לצאת בהדלקת אשתו שמדלקת עליו בבית נראה דלאו כל כמיני' ואינו יכול לברך עכ"ל...

כיון שאינו אצל אשתו ואינו שומע הברכה שיוכל לו' איני יוצא בברכת אשתי שלא בפני דהא דעת שומע ומשמיע בעי' ואפי' אם הוא בביתו ואינו רוצה לצאת בברכת אשתו איני יודע איסור בדבר אם יברך לעצמו מ"ש מקטן שהגיע לחינוך שמדליק לעצמו בברכה והא פשיטא שהוא יוצא בברכת אביו וכבר ראינו נוהגים בכל מי שהולך בחנוכה חוץ לביתו

ליקח נרות חנוכה עמו להדליק במקום אשר יהיה שמה הרוח ללכת אע"פ שמדליקין בביתו בני ביתו שהם אצל אשתו ואף ע"פ שאין ראייה מזה שהבני בית אינם מכוונים להוציא את הבע"ה אלא את עצמם מ"מ היא גופא קשיא ל"ל ליקח הנרות עמו הבני בית עם אשתו יכוונו וידליקו עליו ג"כ אלא דניחא טפי לעשות הברכה בעצמו כנ"ל בדבר זה גם רמ"א פסק כן בסמוך:

(9) משנה ברורה (שם)

(טז) וכן נוהגין - וכן סתמו הרבה אחרונים. ויש מן הפוסקים שסוברין אחרי דחו"ל פטרוהו ע"י הדלקת אשתו לא כל כמיניה לומר איני רוצה לצאת בשל אשתי וידליק בלא ברכה. והנה אף דודאי אין למחות ביד הנוהגין לברך אחרי דהרבה אחרונים הסכימו לברך מ"מ טוב יותר להדר לשמוע הברכות מפי אחר ויענה אמן [ויכוין לצאת בהן] וידליק נרותיו או יראה לשער להדליק נרותיו ולברך עליהן זמן מה קודם שמדלקת אשתו בביתו דהיינו שהיא מדלקת אחר מערב כמנהג העולם והוא ידליק קודם מערב:

(10) שלחן ערוך – אורח חיים (תרע"ב)

הגה: וי"א דכל אחד מבני הבית ידליק (הרמב"ם), וכן המנהג פשוט; ויזהרו ליתן כל אחד ואחד נרותיו במקום מיוחד, כדי שיהא היכר כמה נרות מדליקין (מהר"א מפראג).

(11) משנה ברורה (שם)

(ט) וי"א דכל אחד וכו' - לבד מאשתו דהיא כגופו:

(12) ערוך השלחן – אורח חיים (תרע"ט)

ודע שראיתי לאחד מן הגדולים שהרעיש על רבינו הרמ"א ועל המנהג וכתב דהוי ברכות לבטלות והיינו במ"ש רבינו הרמ"א וי"א דכל אחד מבני הבית ידליק וכן המנהג עכ"ל וזהו ע"פ שיטת הרמב"ם כמ"ש וטעות הוא דהרמב"ם לא קאמר שכל אחד מבני הבית ידליק אלא הבע"ה ידליק כפי מספר בני אדם שיש בביתו וגם הגמ' שאמרה והמהדרין נר לכל אחד ואחד לא אמרה נר כל אחד ואחד אלא נר לכל אחד ואחד כלומר שהבע"ה ידליק נר לכל אחד מבני ביתו וזהו שביאר הרמב"ם דאם יש לו עשרה בני אדם ידליק בלילה ראשונה עשרה נרות ובשנייה עשרים וכן עד סופו וזהו הכל על בעה"ב אבל שידלוקו שני אנשים בבית אחד הוי ברכה לבטלה ואסור לעשות כן [גליא מסכתא סי' ו'] ולפ"ז א"ש מה שטרחנו בסעיף ז' בדברי התוס' שכתבו דאם גדליק כמספר אנשי הבית לא הוה היכר והרי כל אחד יכול להדליק במקום בפ"ע אך אם נאמר דרק על הבעה"ב החיוב א"ש דהוא מדליק במקום אחד:

(13) שו"ת רעק"א – מהדורה תנינא (סי' יג')

אך לענין ברכת להדליק, לכאורה כבר גמר מצותה מיד כשהדליק נר אחד, דמה שמוסיף הנרות רק מחמת הידור מצוה דלא שייך לברך עליו, ואין להביא ראייה דשייך לברך על ההידור דאנן מברכין כל ב"ב, אף דמדינא נר איש וביתו ואינך בכלל המהדרים, זה אינו, דשאני התם כיון דרצונו להיות מהמהדרים כוונתו שלא לצאת בשל זה המדליק, וממילא מחויב מדינא. וכמ"ש המג"א (סי' תרע"ז סק"ט) ומה"ט קשה לי במ"ש הרמ"א (סי' תרע"ד) ונהגו בנרות חנוכה שלא להדליק אפילו מנר לנר, ובמג"א שם דבנר א' סגי לכל בני בית, והא מ"מ כיון דאין רצונו לצאת בהדלקתו של זה המה מחוייבים מדינא בהדלקה והוי נר חנוכה ממש וצ"ע. אבל לענין מספר הנרות, מיד שהדליק נר אחד יצא ידי המצוה, וההוספה רק מכלל מהדרין י"ל דלא שייך לברך עליו:

ועיין בפר"ח (סי' תרע"ב) כתב נשאלתי, הי' עומד ליל ז' כסבור שהוא ליל ו' והדליק ו', ואח"כ נודע לו שהוא ז' ושצריך להדליק עוד אחד, אם יברך. השבתי, כיון דמצות חנוכה נר איש וביתו ואינך הוי משום הידור לא בעי לברוכי, ועוד דהרי כתב בב"י בשם א"ח וכו' עיי"ש: ובאמת כפי הראיה ב' מהב"י, ראייה לסתור סברתו הראשונה, דממה דנקט הטעם דדעתו היה בשעת הברכה על כל הנרות שצריך להדליק, משמע דבלא"ה היה צריך לברך משום הידור, והאלי' רבה (ס"י הנ"ל) כתב לדייק מהב"י אם אין דעתו לכך דסבר שלא יהיה לו יותר ואח"כ נזדמן לו צריך לברך עיי"ש: מ"מ חזינו דהפר"ח נקט לסברא פשוטה משום הידור לא שייך לברך, א"כ הדבר במחלוקת שנוייה, דדעת הפר"ח דאין לברך, ודעת הא"ר דבעי לברוכי, ומ"מ לדינא נ"ל בנ"ד יש לסמוך ולברך, דיש לצדד עוד, דאף בנזכר אחר גמר הדלקתו, דיברך, כיון דצריך שיעור להדלקה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מהשוק, ועי' ש"ע (סי' תרע"ה) אם נתן בה שמן פחות משיעור לא יצא אפילו דיעבד, א"כ כל משך הדלקתו עדיין מצותו קיימת ונמשך, ועיין הרא"ש פ"ק דפסחים (סי' ג') כתב הטעם דמברך להתעטף בציצית להניח תפילין, לישב בסוכה, ולהדליק נר חנוכה דיש בהם שיהוי מצוה, ולשון מורה ע"ז להיות עטוף בציצית ולישב בסוכה וכו' ולהדליק נ"ח שיהוי במצוה, כדאמרינן משתשקע וכו', שתכלה רגל מן השוק עיי"ש, הרי דמדמה נ"ח לציצית ותפילין דיש שיהוי במצוה, א"כ י"ל כמו בציצית ותפילין מברך גם אחר

הנחתם דעדיין עוסק במצותם הוי כמו קודם עשייתן, ה"נ י"ל בנ"ח, ואף דאינו דומה לגמרי דשם עוסק במצוותם במה דלבוש, וכן מזוזה בפתחו ולא בדרך בשעת קביעתו אף דאינו עושה מעשה, מ"מ כל רגע הוי תחלת מצוה דאלו נטלו המזוזה לא יהיה לו המצוה מכאן ולהבא, וכן בלולב דכתבו תוס' דנענוע הוא מהמצוה ומקרי עובר לעשייתן, היינו ג"כ דעכ"פ אלו לא היה מנענע היה מחוסר מצות נענוע, ומוטל עליו לנענע, משא"כ בנר חנוכה דכל שבשעת הדלקה היה בו שמן כשיעור, אף אם רגע אח"כ כבתה הנר אין מוטל עליו להדליקו ואין שום גרעון במצוה מה שאינו דולק יותר, וא"כ י"ל דמקרי עברה מצוותה, מ"מ כיון דכייל הרא"ש בחדא, לקרותם שיהוי מצוה, י"ל דמקרי עובר לעשייתן. גם דעת כמה פוסקים דבכל ברכות אם לא בירך עובר לעשייתם מברך אח"כ. עיין ש"ך יו"ד (סי' י"ט ס"ג) א"כ בנ"ד בצירוף הני סברות, א', דעת הא"ר דמברך על ההידור, ב', כיון דמקרי שיהוי מצוה משך הדלקתם י"ל דמקרי עובר לעשייתן. ג', דעת הפוסקים אם לא בירך עובר לעשייתן מברך אח"כ, מכל זה נראה לסמוך בנ"ד דיברך: